

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-41-61>

УДК 174-057.2221

ПРОФЕСІЙНА ЕТИКА ФІНАНСИСТА В УМОВАХ РОЗВИТКУ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

PROFESSIONAL ETHICS OF A FINANCIALIST IN THE CONDITIONS OF THE DEVELOPMENT OF DIGITAL TECHNOLOGIES

Борисюк Олена Володимирівнакандидат економічних наук, доцент,
Волинський національний університет імені Лесі Українки
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9411-4118>**Дацюк-Томчук Марія Богданівна**кандидат економічних наук, доцент,
Луцький інститут розвитку людини Університету «Україна»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9794-8943>**Borysiuk Olena**

Lesya Ukrainka Volyn National University

Datsyuk-Tomchuk Maria

Lutsk Institute of Human Development, University "Ukraine"

Стаття присвячена актуальним питанням визначення професійної етики фінансиста в сучасних умовах. Вміння вибрати правильний напрямок в умовах цифровізації має основне значення для успішної роботи фахівців у галузі фінансів. Для забезпечення ефективності своєї роботи професійним фінансистам необхідно розширювати свої знання, переключивши пильну увагу з традиційних аспектів на розуміння цінності цифрових технологій та даних для організації. Щоб зберегти свою затребуваність як фахівців, фінансистам необхідно підтримати перехід на цифрові технології, усвідомлюючи, що цифровий світ постійно розвивається. Якщо говорити про роль професійної етики фінансиста в контексті цифрової трансформації, то саме поєднання цифрових і ділових навичок з досвідом роботи в сфері фінансового обліку, технічними та етичними навичками забезпечує фахівцям з фінансів явні переваги.

Ключові слова: професійна етика, фінансист, цифрові технології, цифровізація, цифрові інструменти, професійна культура, етичні норми.

Society can exist and develop normally if, in addition to legal laws, there are also moral principles on the basis of which professional activity is built. Moral relations of people in the labor sphere are regulated by professional ethics. The issue of professional ethics is one of the central topics discussed in society. Professional ethics are the norms of a person's moral behavior, thanks to which his activities related to the provision of professional services are carried out at the highest level and have a harmonious and stable character for the benefit of society. Therefore, it is important to investigate the features of professional ethics that are characteristic of a modern financier. Ethical norms are also relevant for digital technologies in finance. It is no exaggeration to say that digital technology in the financial sector is a huge trading platform and contracting area. Advertising and online shopping, bank cards, online banks – this is what a modern user of financial services sees first of all. Along with Internet technologies in financial relations, Internet trade, Internet technologies for debt settlement are also developing. Blockchain technology belongs to the latter. Decency and independence are the main qualities of a good financier. This is what professional ethics in this field is based on. And compliance with ethical standards is a strong competitive advantage. A successful financier has not only deep knowledge in his field, but also a broad outlook. And he knows how to use them in his work to solve problems and justify his actions. An important component of intellectual development is financial intelligence. A good financier should be able to earn money for the company, save what is available, and plan the budget so that the business does not go into the red even in the event of adverse external conditions. People with developed emotional intelligence are able to understand their emotions and manage them to solve practical problems. They are also good at reading other people's emotions and determining their intentions and motivations, which makes them good negotiators. Emotional intelligence is

an important component in achieving career goals in any field. Financiers who have a developed emotional intelligence move up the career ladder faster, because they know exactly what they want and competently realize their potential.

Keywords: professional ethics, financier, digital technologies, digitalization, digital tools, professional culture, ethical norms.

Постановка проблеми. Суспільство може нормально існувати та розвиватися, якщо в ньому, крім юридичних законів, є й моральні принципи, на основі яких будується професійна діяльність. Моральні відносини людей трудової сфері регулює професійна етика. Питання професійної етики є одним із центральних тем, обговорюваних у суспільстві. Професійна етика – це норми моральної поведінки людини, завдяки яким її діяльність, пов'язана з наданням професійних послуг, здійснюється на найвищому рівні та носить гармонійний стабільний характер на благо суспільства. Тому важливо дослідити особливості професійної етики, які притаманні фінансисту в умовах розвитку цифровізації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню теоретичних аспектів щодо формування професійної етики фахівців присвячені праці вітчизняних вчених, насамперед, В. Бралатан, Л. Гуцаленко, Н. Здирко, А. Алексеєнко, К. Карпенко, Л. Гончаренко, В. Дейнека, В. Лозовой, М. Панов, І. Утюж, Н. Спиця, М. Мегрелішвілі, В. Мовчан, Г. Єльнікова, О. Зайченко, В. Маслов та інші.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Професія фінансиста є суспільно значущою, що передбачає визнання та прийняття обов'язків діяти у суспільних інтересах. Обов'язки професійного фінансиста не зводяться виключно для задоволення потреб окремого клієнта чи роботодавця. Діючи у суспільних інтересах, професійний фінансист зобов'язаний дотримуватись норм професійної етики, враховуючи сучасні процеси цифровізації.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є обґрунтування сучасних напрямків підвищення професійної етики фінансиста.

Виклад основного матеріалу дослідження. У науці проблема професійної етики розглядається вченими в системі професійної культури як її компонент, що свідчить про взаємозв'язок, взаємопроникнення, взаємовплив та дозволяє наголосити на професійно-етичній культурі фахівця, акцентуючи увагу не тільки на цьому явищі, а скоріше підкреслюючи необхідність посилення уваги до етичної сторони професійної культури.

Те, що фінанси повинні відповідати моральним нормам, має велике значення не тільки тому, що вони відіграють важливу роль в особистій, економічній, політичній та соціальній сферах, але також через скорочення можливості отримання фінансових вигод, які можуть спонукати людей робити неетичні вчинки.

Практично вся етика у фінансах може бути зведена до двох простих правил, які зводяться до того аби бути чесним та виконувати свої обіцянки. Хоча етичні проблеми, що виникають у фінансах, численні, їх можна згрупувати за трьома основними типами:

Перший тип етичних проблем на фінансових ринках – забезпечення справедливості у випадках асиметричних позицій сторін, коли сторони мають нерівну інформацію або суспільний статус.

2. Другий тип етичних проблем у фінансовій сфері лежить у площині управління фінансами корпорацій та в основному полягає у наслідках конфлікту інтересів. Керуючі агенти повинні діяти на користь інших сторін: принципалів, довірених осіб, які мають фідучіарний обов'язок діяти на користь бенефіціарів. Але агенти мають власний інтерес. Звідси виникає конфлікт інтересів. Він перешкоджає реалізації здібностей управляючих агентів служити іншим. Етичні норми сприяють пом'якшенню конфлікту інтересів під час укладання та виконання контрактів. Забезпечення етичних норм сприяє досягненню довгострокової згоди сторін під час укладання контрактів.

3. Третій тип етичних проблем при функціонуванні всієї фінансової системи загалом – це проблема довіри. Тільки за умов довіри можуть укладатися і виконуватися контракти. Немає довіри – немає й контракту.

Водночас етичні норми є актуальними і для цифрових технологій у фінансах. Можна без перебільшення стверджувати, що цифрові технології у фінансовій сфері – це величезний торговий майданчик та сфера укладання контрактів. Реклама та інтернет-торгівля, банківські картки, онлайн-банки – ось що насамперед бачить сучасний користувач фінансовими послугами.

В сучасних умовах вимоги до фінансових фахівців топ-рівня давно вийшли за межі вміння оперувати цифрами – частина поді-

бних процесів вже автоматизована, і технології справляються з ними успішніше. Від фінансиста чекають на інші навички та компетенції. У списку найпопулярніших – «м'які навички» (soft skills), але не лише вони. Розвиток технологій змінює вимоги до професіоналів практично у всіх сферах, і, як показали результати дослідження АССА (асоціації, що об'єднує фахівців з фінансів, обліку та аудиту), фінанси – не виняток. Так, 55% експертів із різних країн світу вважають, що поширення штучного інтелекту змінить фінансову галузь у найближчій перспективі.

За даними АССА, фінансисту аби підвищити свою професійну етику потрібно розвиватись у семи напрямках:

– Професійні стандарти та етика. Порядність та незалежність – основні якості хорошого фінансиста. Це те, на чому базується професійна етика у цій сфері. А дотримання етичних норм є сильною конкурентною перевагою.

– Інтелект. Успішний фінансист повинен мати не лише глибокі знання у своїй галузі, а й широкий кругозір. А ще застосовувати їх у роботі для вирішення проблем та аргументації своїх дій. Хороший фінансист має вміти заробляти гроші для компанії, заощаджувати там де можливо, і планувати бюджет так, щоб бізнес не пішов у мінус навіть у разі несприятливих зовнішніх умов.

– Креативність. Робота фінансиста так чи інакше пов'язана із цифрами. Однак не варто недооцінювати важливість уміння нестандартно мислити. Здібність використовувати свої знання у нових ситуаціях, генерувати ідеї та прогнозувати наслідки кожного кроку незамінні для розвитку бізнесу. А коли йдеться про гроші, важливість цих навичок зростає багаторазово. Тому у фахівця, що володіє ними, набагато більше шансів досягти кар'єрних висот, ніж у того, хто не приділяє належної уваги їх розвитку.

– Емоційний інтелект. Люди з розвиненим емоційним інтелектом вміють розуміти свої емоції та керувати ними для вирішення практичних завдань. Також вони добре розуміють емоції інших людей і визначають їхні наміри та мотивацію, що робить їх добрими перемовниками. Емоційний інтелект є важливою складовою у досягненні кар'єрних цілей у будь-якій сфері. Фінансисти, які мають розвинений емоційний інтелект, швидше просуваються кар'єрними сходами, оскільки точно знають, чого хочуть, і грамотно реалізують свій потенціал.

– Навички прогнозування. У фінансовій сфері вміння прораховувати ситуацію на кілька кроків уперед має чи не першочергове значення. Фінансист, який може у певному сенсі передбачати майбутнє, ніколи не залишиться без роботи. У світі, де все може змінитись буквально за одну ніч, подібна прогнозованість буде затребувана завжди.

– Досвід. Щоб зайняти керівну посаду, фінансист як мінімум повинен мати релевантний досвід для розуміння потреб та завдань компанії та досягнення очікуваних результатів. Фінансист, який розраховує на кар'єрне зростання, повинен постійно вчитися і вдосконалювати професійні навички та особисті якості.

– Безумовна орієнтація у цифровому просторі. Хорошому фінансисту вже недостатньо бути на «ти» із комп'ютером. Розвиток технологій диктує інші правила: потрібно знати технічні новинки та стратегії їх застосування у фінансовій сфері. Фінансист повинен першим дізнаватися про появу нових сервісів, здатних оптимізувати бізнес-процеси та ініціювати їх впровадження в компанії.

Розвиток цифрових технологій дійсно важливий, оскільки він є невід'ємною частиною успіху та зростання бізнесу. Якщо ключові фахівці організацій у галузі фінансів, не розуміють, як технології змінюють бізнес-процеси, то вони наражаються на ризик. У зв'язку з цим, сучасним фінансистам треба враховувати можливості, які надаються сучасними технологіями та цифровізацією. Для фінансових професій цей вплив можна визначити як результат дії п'яти факторів [1, с. 77]:

– швидкість – темпи, з якими розвивається бізнес, а організації потребують змін, стрімко зростають;

– обсяг – зростання обсягу транзакцій і, як наслідок, вплив на потік даних з кількості підключених пристроїв, що використовуються для ведення бізнесу, стають все більш значними;

– цінність – попит на отримання інформації, аналіз та прогнозування потоку даних; необхідність кращого розуміння та моделювання бізнесу та використання даних для забезпечення більшої, швидкої та актуальної підтримки у прийнятті рішень;

– різноманітність – технології спонукають фінансистів використовувати різноманітні системи, різні джерела даних та моделі управління проектами. Вони змушені адаптуватися до цієї різноманітності систем та процесів та розробляти способи їх оптимізації у трудовій діяльності;

– достовірність – надійні, якісні, достовірні та необ'єктивні дані, на яких ґрунтуються багато ділових рішень та застосування етичних цінностей.

За результатами опитування, проведеного АССА у 2022 році значний відсоток респондентів вважають, що цифрові навички для фінансистів є надзвичайно важливими (див. табл. 1).

Таблиця 1

Думка респондентів стосовно важливості цифрових навичок для фінансистів в розрізі країн

Країна	%
Великобританія	93
Пакистан	85
ОАЕ	89
Малайзія	83
Гонконг	69
Нігерія	93
Сінгапур	88

Джерело: складено за даними [4; 6]

В тому числі в розбивці за віковими категоріями респонденти вважають, що цифрові навички для сучасних фінансистів є вкрай необхідними (табл. 2).

Водночас необхідно відмітити, що розвиток технологій, що використовуються на

робочих місцях, продовжується. Так, компанія Gartner виділила у 2022 році декілька ключових технологічних тенденцій, які безпосередньо вплинули на професійну етику сучасного фінансиста. Серед них:

- гіперавтоматизація; у тому числі роботизація бізнес-процесів та інтелектуальні системи управління бізнес-процесами (iBPMS);
- багатоканальна взаємодія;
- демократизація даних;
- розширення людських можливостей;
- прозорість та відстежуваність високих технологій;
- посилення мережевої периферії;
- розподілена хмара;
- автономні пристрої;
- практичне застосування блокчейну.

Таблиця 2

Думка респондентів за віковими категоріями щодо необхідності опанування цифровими навичками

Вікова категорія	Значення, %
18-34	87
35-54	90
55+	90

Джерело: складено за даними [4; 6]

Саме нові технології дозволяють фахівцям у галузі фінансів стати більш далекоглядними

Таблиця 3

Характеристика інноваційних інструментів FinTech на ринку страхових послуг

FinTech-технології на страховому ринку	Змістовна характеристика FinTech-технологій та їхній вплив на розвиток страхового ринку.
Автоматизований андеррайтинг	За допомогою комплексу андеррайтингових заходів здійснюється ідентифікація, оцінювання та прийняття рішення про доцільність страхування ризиків у режимі реального часу.
ІОТ - технологія на ринку страхових послуг	Цінність даної технології полягає у її здатності оперативно відстежувати зміни споживацького попиту, моделювати розмір страхових тарифів залежно від імовірності настання страхових ризиків.
Технологія Big Data	Дана технологія заснована на обробці великого масиву статистичних даних, дає змогу своєчасно встановлювати факт настання страхової події, проводити розрахунок величини збитків, а також виплату страхового відшкодування у межах договірних зобов'язань.
Блокчейн у страхуванні	Вагомість даної технології для сфери страхування зумовлена можливостями економії часу на обслуговуванні договорів страхування, оптимізації бізнес-процесів страховика, зниження ризиків фінансових і страхових операцій, пришвидшення обміну інформацією між стейкхолдерами ринку тощо.

Джерело: складено за даними [5; 6]

та здатними аналізувати свої знання. Проте, кожному сегменту фінансового ринку при-таманні, як правило, свої інструменти цифровізації. Так, для страхового ринку сучасні технології – це, передусім, можливості щодо збільшення доданої вартості на послуги, оптимізації транзакційних витрат, удосконалення бізнес-процесів, підвищення рівня безпеки і кібербезпеки в організації та проведенні страхової діяльності. Найпоширеніші FinTech-технології, що застосовуються на страховому ринку, висвітлено в таблиці 3.

У фінансах низка цифрових технологій продовжуватиме розширюватися. Так, поява телекомунікаційних технологій 5G та можливості Інтернету речей визначають наступний крок на шляху цифрового перетворення. Ці технології надають, наприклад, можливість збирати дедалі більші обсяги даних із пристроїв у режимі реального часу, що, в свою чергу, дає можливість ширшого застосування аналітики даних.

Висновки. Цифрова еволюція триватиме, а технології – матимуть тенденцію до подаль-

шого розвитку. Тому професіонали в області фінансів повинні знати не тільки про самі технології, але і про їх вплив на бізнес-модель. Останнім часом фінансисти все частіше використовують новітні технології та цифрове обладнання для надання послуг. Мова не тільки про те, як покращується обробка транзакцій, але і те, як використовуються, наприклад, когнітивні технології для управління прогнозуванням. В сучасних умовах це і є той простір, в якому можуть і повинні працювати фахівці в галузі фінансів. Водночас фінансисту в епоху цифрових технологій необхідно постійно пристосовуватися, розвиватися та отримувати інформацію про користність будь-якої технології, що найбільш відповідатиме потребам бізнесу в даний момент. Уміння і здатність відмовлятися від старих способів роботи, і володіти новими та кращими – це ключовий та основний елемент майбутнього, який забезпечить подальшу максимальну цінність фахівців, і збереження актуальності їхніх навичок, які б технології не застосовувалися.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бралатан В. П., Гуцаленко Л. В., Здирко Н. Г. Професійна етика : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ : Центр учбової л-ри, 2011. 251 с.
2. Професійна етика – невід’ємна частина загальнолюдської моралі. URL: <https://vinnytska.land.gov.ua/етика-державногослужбовця>.
3. Професійна етика: виникнення, призначення в суспільстві. URL: <http://inform.ucoz.com/load/2-1-0-1> (дата звернення: 07.08.2022).
4. Професійна етика вищої освіти : навчальний посібник / А.П. Алексеевко, К.І. Карпенко, Л.О. Гончаренко, В. В. Дейнека. Харків : ХНМУ, 2015. 77 с.
5. Фінансова етика – крок до фінансової усвідомленості. URL: <https://fibi.tech/news/osobisti-finansi/finansova-etika-krok-do-finansovoyi-usvidomlenosti> (дата звернення: 14.08.2022).
6. Ethics of the financierhttps. URL: <https://download.e-bookshelf.de/download/0000/8266/59/L-G-0000826659-0002817965.pdf>.

REFERENCES:

1. Bralatan, V. P., Gutsalenko, L. V. & Zdirko, N. G. (2011). *Profesiynna etyka* [Professional ethics]. Kyiv: Tsentri uchbovoyi l-ry. (in Ukrainian)
2. Professional ethics is an integral part of universal morality [Professional ethics are an integral part of human morality]. Available at: <https://vinnytska.land.gov.ua/етика-державногослужбовця>.
3. Profesiina etyka: vynyknennia, pryznachennia v suspilstvi. [Professional ethics: emergence, purpose in society]. Available at: <http://inform.ucoz.com/load/2-1-0-1>. (accessed August 07, 2022).
4. Alekseyenko, A. P., Karpenko, K. I., Honcharenko, L. O., Deyneka, V. V. (2015) *Profesiynna etyka vyshchoyi osvity* [Professional ethics of higher education]. Kharkiv: KHNMU. (in Ukrainian)
5. Finansova etyka – krok do finansovoyi usvidomlenosti. [Financial ethics – a step towards financial awareness]. Available at: <https://fibi.tech/news/osobisti-finansi/finansova-etika-krok-do-finansovoyi-usvidomlenosti> (accessed August 14, 2022).
6. Ethics of the financierhttps. Available at: <https://download.e-bookshelf.de/download/0000/8266/59/L-G-0000826659-0002817965.pdf>.